

Ostravský nájezd na Prahu (No. 1)

Divadlo Petra Bezruče uvedlo v rámci festivalu Ostrava v Praze inscenaci nové hry Tomáše Dianišky *Transky, body, vteřiny*, která otevírá téma stereotypů a nenávisti vůči menšinám. V Divadle v Celetné bylo vyprodáno a soubor se dočkal i standing-ovation.

Námětem Dianiškovy hry je životní příběh **Zdeny Koubkové**, dnes víceméně zapomenuté atletky z meziválečného období. Proč byla zapomenuta? Narodila se v roce 1913 s vývojovou vadou reprodukční soustavy. Na to, že je ve skutečnosti mužem, se ovšem přišlo až v její dospělosti. Mezitím se jí podařilo vyniknout ve sportu, vytvořila mj. světový rekord v běhu na 800 m. Později podstoupila operaci změny pohlaví, dobrovolně vrátila všechny trofeje a svůj život dožila jako muž.

Divadelní Zdena Koubková po svém běžeckém triumfu mezi obdivovateli. Foto archiv Divadla Petra Bezruče Ostrava

Celá inscenace je rámována vyprávěním Zdeny za přítomnosti redaktorky Lídy Merlinové (Markéta Matulová), která je autorkou životopisné publikace *Zdenin světový rekord*. Roli Zdeny Koubkové ztvárnil Jakub Burýšek. Během představení využívá herec celou škálu svého hlasového rejstříku. Zejména ve scéně, kdy dospívající Zdena bojuje s mutací (a tedy přeskakujícím hlasem) a má zpívat soprán ve sboru. Nejen hlasovým, ale i tělesným projevem se vědomě pohybuje na hraně mezi mužstvem i ženstvem. V kontrastu se svou ryze mužskou fyziologií velmi dobře stylizuje každý pohyb a dokáže v divákovi navodit iluzi, že je ženou.

Jsem žena nebo muž? Tato otázka trápí Zdena až do chvíle, kdy se dozví lékařský verdikt.
Foto archiv DPB Ostrava

Když si Zdena jedná ze slečen (Pavla Gajdošíková) v tančírně během dámské volenky splete s mužem, nevyvrací jí to – jde tedy v jistém slova smyslu o její první coming-out. Pro vývoj postavy je stěžejní scéna, kdy dojde k odhalení omylu, kterého se slečna dopustila: Zdena vyruší při holení (které odpovídá reáliím života Zdeny Koubkové) společně s několika chlapci ze sportovního týmu. Ti přišli do její šatny s jediným cílem: zjistit, co je zač. Citují: *Jestli má čůráka, nebo kundu?* ... Tyto ostré výrazy se v inscenaci objeví několikrát, spolu s označením Zdeny jako zrůdy. Na otázku, zda je žena, nebo muž, Zdena po pravdě odpoví, že neví. A chlapi se to rozhodnou zjistit, odtáhnou ji dozadu mezi trofeje a zbijí ji. Divák z této brutální scény vidí pouze krev na plexiskle a obrysy útočníků, z nichž jeden vzápětí Zdena znásilní. Ta se tak stává symbolicky jen jednou z trofejí... Po odchodu útočníků Zdena prožívá vztek. Odhodí židli, shodí železné skříňky, a dá se do pláče. Pak dojde ke zlomu, kdy si setře z obličeje krev a všechno vrátí do původního stavu, obleče si sportovní oblečení a jde běhat.

Při setkání na taneční zábavě si jedna z dívek splete ženu s mužem (J.Burýšek a P.Gajdošíková). Foto archiv DPB Ostrava

V této scéně je asi nejvýraznější Burýškova oscilace mužské a ženské energie. Agresivitu střídá křehkost a tu zase ctižádost. Veškeré sportovní úspěchy jsou totiž v inscenaci reflektovány až po této scéně. Po veřejném odhalení Zdeniny vrozené vady je doslova odchycena jedním ze svých někdejších útočníků, opatřena náhubkem a donucena k omluvě. Její trofeje jsou postavami rozebrány a Zdena odjíždí do Ameriky (pozn. Koubková do USA skutečně odjela a podstoupila tam operaci). V Dianiškově verzi příběhu ovšem do Ameriky odjíždí proto, že jí to ostatní doporučí: *Tam je podobných zrud spousta*. Scéna-obludarium je divadelním vyjádřením Zdenina pocitu bezmoci. Je navlečena do ženských šatů, ale zároveň má plnovous a principál v korzetu nabízí divákům, že za pouhých 20 dolarů mohou vidět její vagínu. Stává se objektem pro senzacechtivé diváky. Poprvé proti nespravedlnosti a krutosti nijak neprotestuje, zcela odevzdaně se nechává ukazovat, aby získala peníze na operaci. Závěrečná scéna je pěvecké číslo Burýška během operace. Využívá svůj velký hlasový rozsah i jazzové feelingy pro iluzi proměny z ženy na muže. Inscenace končí stejnou scénou, jakou jsme viděli na začátku, tedy porodem; s jediným rozdílem – dítě je kluk a je pojmenováno Zdeněk.

Divadlo Petra Bezruče, Ostrava – Tomáš Dianiška: *Transky, body, vteřiny*.
Režie Tomáš Dianiška / Dramaturgie Kateřina Menclerová, David Košťák /
Výprava Lenka Odvárková / Hudba Matej Štesko a výběr. Premiéra 25. ledna 2019. Psáno z pražského uvedení 1. listopadu 2019 v Divadle v Celetné.

Vladimír Hulec, divadelni-noviny.cz

2.11.2019